

FIIA 14/2017 COMMENT

Kristi Raik
Ulkopoliittinen instituutti

Viro pyrkii eroon Itä-Euroopan leimasta: Tuleva puheenjohtajamaa tavoittelee yhtenäisyyttä pirstaloituvassa unionissa

Virosta tulee EU:n neuvoston puheenjohtaja 1. heinäkuuta. Kiertävällä puheenjohtajalla on vain vähän valtaa, mutta hyvä tilaisuus kohottaa maan mainetta. Viro korostaa EU:n yhtenäisyyttä ja pyrkii tekemään pesäeroa itäisiin jäsenmaihiin. Näiden tavoitteiden yhteensovittaminen on hankalaa.

Viron ensimmäinen EU-puheenjohtajuus osuu vaikeaan ajankohtaan. Se aikaistui puoli vuotta brexitin vuoksi. Mieliala EU:ssa on kohonnut Ranskan presidentinvaalienvaalien jälkeen, ja merkittävien uudistusten toimeenpano talous- ja rahaliiton sekä puolustusyhteistyön alueilla näyttää nyt lupaavammalta kuin moneen vuoteen. Jäsenmaiden välillä ja niiden sisällä on kuitenkin yhä huomattavia jakolinjoja, jotka johtuvat muun muassa populistis- ja EU-kriittisten puolueiden suosioista ja maahanmuuttopolitiikkaa koskevista erimielisyyksistä. Viron puheenjohtajuuden iskulausetta, ”tasapainon kautta yhtenäisyyteen”, on yhä vaikeampi toteuttaa pirstaloituvassa unionissa.

Viron kaltaiselle pienelle ja syrjäiselle maalle yhtenäisyys ei ole pelkkä korulause, vaan merkitsee oikeasti enemmän kuin monelle muulle jäsenmaalle. Etenkin Puolan ja Unkarin kannat ovat EU:lle ongelmallisia ja Virolle hankalia. Näiden kahden maan hallitukset eivät ole pelkästään euroskeptisiä, vaan ne myös horjuttavat EU:lle keskeisiä oikeusvaltion ja median vapauden periaatteita. Sen lisäksi maat ovat kieltäytyneet osallistumasta maahanmuuttokriisin taakanjakoon. Tämä on tehnyt Puolasta ja Unkarista monien jäsenmaiden silmissä hylkiöitä.

Kaksi muuta Visegrád-maata, Tšekki ja Slovakia, ovat osittain samoilla kannoilla maahanmuutosta. Niinpä Euroopan julkisessa keskustelussa on puhuttu laajalti ”uusien itäisten jäsenmaiden” aiheuttamista ongelmista. Kielteinen leima on monesti isketty kaikkiin itälaajentumisen myötä unioniin liittyneisiin maihin.

Viro on tehnyt vuosia töitä päästäkseen eroon itäisestä leimasta ja todistaakseen olevansa EU-myönteinen ja rakentava jäsenvaltio. Neuvostoliiton hajoamisesta on kulunut neljännesvuosisata, ja Viro toteutti siirtymäkauden uudistukset nopeasti ja tehokkaasti. Tuskin mikään ärsyttää monia virolaisia enemmän kuin se, jos heitä yhä luonnehditaan entisen Neuvostoliiton maaksi. Viro on liittynyt kaikkiin mahdollisiin integraatiohankkeisiin.

Viimeisimmän Eurobarometri-kyselyn mukaan EU-jäsenyyttä kannattaa 67 prosenttia virolaisista, kun vastaava luku koko EU:ssa on 57. Maan edellinen presidentti Toomas Hendrik Ilves ja nykyinen presidentti Kersti Kaljulaid ovat liberaalien arvojen äännekkäitä puolustajia. He haastavat toisinaan myös kansalaisten konservatiiviset ja suvaitsemattomat mielialat.

Viro (kuten myös Latvia ja Liettua) hyväksyivät vastahakoisesti EU:n maahanmuuttokiintiöt –

paljolti siksi, että ne eivät halunneet vahingoittaa asemaansa unionissa. Virolla on oma EU-kriittinen ja maahanmuuttovastainen populistipuolueensa, konservatiivinen kansanpuolue (EKRE), joka asettuu lähelle perussuomalaisten tai Puolan Laki ja oikeus -puolueen kantoja. Puolue on oppositiossa, ja sen suosio on viimeisen parin vuoden aikana keikkunut 6–14 prosentin välillä.

Viron puheenjohtajuusagendan kärjessä on digitaalinen Eurooppa. Viro haluaa korostaa mainettaan dynaamisena, pohjoisena informaatioteknologian mallimaana. Tavoitteena on luoda EU:n digitaaliset yhteismarkkinat, joilla tavaroiden, pääoman, palvelujen ja työvoiman vapaan liikkuvuuden lisäksi toteutuisi myös datan vapaa liikkuvuus. Virolla on kansainvälisesti tunnustettu asema edelläkävijänä e-hallinnon kehittämisessä. Kolikon toinen puoli on vahva asiantuntemus kyberturvallisuuden alueella.

Hyvän valmiustason ansiosta Viro ei kärsinyt toukokuussa maailmalla levinneistä kyberiskuista, jotka vahingoittivat yli 150 maata. Iskut lamaannuttivat esimerkiksi julkisia palveluja, kuten brittisairaaloita. Yksi puheenjohtajuuden kohokohdistista on syyskuussa Tallinnassa pidettävä Euroopan digitaalisen tulevaisuuden huippukokous.

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Viro ei voi kuitenkaan välttää jäsenmaita jakavien asioiden käsitelyä puheenjohtajuutensa aikana. Viro, kuten moni muu jäsenmaa, on ollut merkillisen hiljaa siitä, mitä EU:n tulisi tehdä oikeusvaltion murenemista vastaan Puolassa ja Unkarissa. Tämä selittyy osittain alueellisen turvallisuustilanteen epävakaudella. Puola on ollut Virolle tärkeä liittolainen, jonka kanssa se on pyrkinyt turvaamaan lännen vastatoimet Venäjän aggressiiviselle toiminnalle Ukrainassa ja Itämeren alueella. Pääministeri Jüri Ratasin sanoin ”EU:n yhtenäisyys on meidän ulkopoliittikkamme tärkein väline.”

EU:n agendalle on kuitenkin nousemassa yhä vahvemmin kysymys siitä, miten EU voi painostaa Puolaa ja Unkaria kunnioittamaan oikeusvaltion periaatetta. Viron on vaikea väistää tätä ja samalla vahvistaa ”ei-itäistä” imagoaan.

Jäsenmaiden välisiä jakolinjoja korostaa myös Ranskan ja Saksan johdolla käytävä keskustelu EU:n tulevista uudistuksista. Viro kannattaa pyrkimyksiä vahvistaa euroaluetta ja syventää puolustusyhteistyötä. Se haluaa esimerkiksi olla mukana puolustuspolitiikan pysyvässä rakenteellisessa yhteistyössä, jota parhaillaan suunnitellaan.

Brüsselissä, Berliinissä ja Pariisissa käydään kuitenkin keskusteluja

myös pidemmälle menevistä uudistuksista, jotka saattavat vaatia perussopimuksen muutosta. Tämä voi johtaa entistä suurempaan eriytymiseen euroalueen muodostaman ytimen ja muiden jäsenmaiden välillä. Tällaisten suunnitelmien kaikkein äänekkäimpiä vastustajia ovat jälleen kerran euroalueen ulkopuoliset Puola ja Unkari, jotka pelkäävät oman asemansa heikkenemistä. EU:n uudistamisen ja yhtenäisyyden säilyttämisen välinen tasapainoilu muodostuukin entistä vaikeammaksi.